Parlaimint na hEorpa
2019-2024

An Coiste um Ghnóthaí Eachtracha

2022/2154(INI)

27.6.2023

DRÉACHT-TUARASCÁIL

ar mholadh ó Pharlaimint na hEorpa chuig an gComhairle agus chuig Leas-Uachtarán an Choimisiúin/Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh a neartú: dlisteanacht agus athléimneacht na bpróiseas toghcháin i gcórais pholaitiúla neamhliobrálacha agus i réimis fhorlámhacha
(2022/2154(INI))

An Coiste um Ghnóthaí Eachtracha

Rapóirtéir: Nacho Sánchez Amor

ACHOIMRE

Leathanach

DRÉACHT-MHOLADH Ó PHARLAIMINT NA hEORPA.....3

DRÉACHT-MHOLADH Ó PHARLAIMINT NA hEORPA

chuig an gComhairle agus chuig Leas-Uachtarán an Choimisiúin/Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh a neartú: dlisteanacht agus athléimneacht na bpróiseas toghcháin i gcórais pholaitiúla neamhliobrálacha agus i réimis fhorlámhacha
(2022/2154(INI))

Tá *Parlaimint na hEorpa*,

– ag féachaint do Dhearbhú Uilechoiteann Chearta an Duine, go háirithe Airteagal 21(3) de,

– ag féachaint don Chúnant Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla agus Barúil Ghinearálta Uimh. 25 a ghabhann leis maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh i ngnóthaí poiblí, cearta vótála agus an ceart chun rochtana comhionainne ar sheirbhís phoiblí,

– ag féachaint d'Airteagal 3 den Chéad Phrótacal a ghabhann leis an gCoinbhinsiún Eorpach chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint,

– ag féachaint d'Airteagal 5(c) den Choinbhinsiún Idirnáisiúnta maidir le Gach Cineál Idirdhealaithe Chiníoch a Dhíothú,

– ag féachaint do Dhearbhú Prionsabal na Náisiún Aontaithe maidir le Breathnóireacht Idirnáisiúnta Toghchán,

– ag féachaint do theachtaireacht ón gCoimisiún an 11 Aibreán 2000 maidir le cúnamh agus breathnóireacht toghcháin AE (COM(2000)0191),

– ag féachaint do Threoirlínte na Náisiún Aontaithe do Stáit maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh i ngnóthaí poiblí a chur chun feidhme go héifeachtach,

– ag féachaint do theachtaireacht chomhpháirteach ón gCoimisiún agus ó Leas-Uachtarán an Choimisiúin/Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála an 25 Márta 2020 dar teideal 'EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024' [Plean Gníomhaíochta AE maidir le Cearta an Duine agus leis an Daonlathas 2020-2024] (JOIN(2020)0005),

– ag féachaint do Riail 118 dá Rialacha Nós Imeachta,

– ag féachaint don tuarascáil ón gCoiste um Ghnóthaí Eachtracha (A9-0000/2023),

A. de bhrí gur cearta bunúsacha, a aithnítear go hidirnáisiúnta iad na cearta ag saoránaigh chun vótáil agus chun bheith tofa i bhfíorthoghcháin dhaonlathacha thréimhsiúla;

B. de bhrí go luaitear in Airteagal 21 de Dhearbhú Uilechoiteann Chearta an Duine go bhfuil sé de cheart ag gach duine páirt a ghlacadh i rialtas a dtíre agus nach mór toil an phobail, a chuirtear in iúl trí thoghcháin thréimhsiúla, dhílse agus uilíocha, a bheith mar

bhonn ag an rialtas; de bhrí go n-athdhearbhaítear an teachtaireacht sin sa Chúnant Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla;

C. de bhrí, de réir Oifig Ard-Choimisinéir na Náisiún Aontaithe um Chearta an Duine, go bhfuil dlúthbhaint ag an gceart chun páirt a ghlacadh i dtoghcháin shaora agus chóra le cearta bunúsacha eile, amhail an ceart chun saoirse ó idirdhealú, chun saoirse chun tuairimí a nochtadh agus chun saoirse comhthionóil shíochánta agus chun saoirse comhlachais;

D. de bhrí gur gné fhíor-riachtanach den rialachas cuimsitheach iad fíorthoghcháin dhaonlathacha, toisc go dtugann siad sainordú do na húdaráis ó na saoránaigh;

E. de bhrí go bhfuil os cionn 75 % de dhaoine ina gcónaí i dtíortha neamhdhaonlathacha, a chuireann teorainn lena gcearta bunúsacha daonna; de bhrí go bhfuil tionchar diúltach ag laghdú an spáis don tsochaí shibhialta ar an gceart páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin;

F. de bhrí nach n-urramaítear an ceart chun páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin i réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha, lena seoltar toghcháin bhréige agus é mar aidhm leo a gcumhacht a dhaingniú; de bhrí nach bhfuil na toghcháin sin saor agus cothrom, nach bhfuil fioriomaíocht pholaitiúil i gceist leo agus go gcuireann siad srianta míchuí ar an gceart chun vótála agus chun bheith tofa araon;

G. de bhrí go bhfuil córais uathlathacha agus neamhliobrálacha ag éirí níos géire de réir a chéile ina léirítear a dtoghcháin neamhdhaonlathacha mar fhíorthoghcháin chun dlisteanacht idirnáisiúnta agus intíre a bhaint amach, rud nach bhfuil údar leis mar gheall ar sheoladh neamhdhaonlathach na dtoghchán; de bhrí go n-úsáidtear an dlisteanacht sin ar bhonn intíre chun comhlíonadh agus tacaíocht na ndaoine don réimeas agus dá cheart chun rialú a dhéanamh, agus chun aon fhreasúra i gcoinne an réimis a laghdú agus a neamhdhlisteanú;

H. de bhrí go gcumasaítear straitéisí dlisteanaithe na gcóras sin leis an lagú ar neamhspleáchas breithiúnach agus ar an smacht reachta agus leis an gcúlú daonlathach foriomlán i réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha;

I. de bhrí go bhfuil bealaí nua agus straitéisí bréag-chomhlíonta forbartha ag réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha chun na costais a bhaineann le comhlíonadh iomlán na gcaighdeán idirnáisiúnta breathnóireachta toghchán a shárú gan iad a shéanadh go follasach; de bhrí go bhfuil siad ag éirí níos eagraithe níos fearr ina n-iarrachtaí dlisteanacht idirnáisiúnta a thabhairt do thoghcháin bhréige a chéile;

J. de bhrí gur ghéaraigh déine agus scála na n-ionsaithe i gcoinne breathnóirí toghcháin neamhpháirtíocha — lena n-áirítear ciapadh, clúmhilleadh, bagairtí, sáruithe ar chearta agus foréigean fisiciúil — le blianta beaga anuas, rud a chruthaíonn timpeallacht neamhchinnteachta agus neamhchinnteachta maidir lena gcuid oibre tábhachtaí; de bhrí go measann AE gur cosantóirí ar chearta an duine iad breathnóirí toghcháin;

K. de bhrí go bhfuil teannas idir daonlathais agus réimis fhorlámhacha ag éirí níos geopholaitiúla; de bhrí go n-éilíonn an treocht sin ar AE a ábhair imní dhaonlathacha a ardú go dtí an leibhéal polaitiúil is airde, lena n-áirítear trí comhghuaillíochtaí níos

straitéisí a thógáil don daonlathas agus tríd an daonlathas a mheas mar leas straitéiseach agus mar chuid lárnach dá straitéisí geo-eacnamaíocha agus trádála;

L. de bhrí gur cheart do AE cur chuige córasach a ghlacadh maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh, lena n-áirítear trína nasc láidir le cearta an duine, leis an daonlathas agus leis an smacht reachta a léiriú;

1. ag moladh an mhéid seo a leanas don Chomhairle agus do Leas-Uachtarán an Choimisiúin / Ardionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála:

Feasacht ar an gceart chun páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin

(a) gníomhaíochtaí AE níos cinntithí a dhearadh agus a chur chun feidhme chun an ceart chun páirt a ghlacadh a chur chun cinn agus a chosaint, mar chuid de straitéis i bhfad níos leithne maidir le tacaíocht do chearta an duine agus don daonlathas;

(b) béim a leagan ar an idirnasc intreach idir an ceart chun páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin agus i saoirsí bunúsacha eile, go háirithe na saoirsí gluaiseachta, tuairimí agus tuairimí a nochtadh, saoirse comhthionóil agus comhlachais, chomh maith leis an gceart chun bheith saor ó idirdhealú, nach féidir leas éifeachtach a bhaint as an gceart chun páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin; á chur i bhfios go láidir, ina theannta sin, go bhfuil ról ríthábhachtach ag an smachta reachta sa mhéid sin;

(c) cuíchóiriú a dhéanamh ar an gceart chun páirt a ghlacadh i mbosca uirlisí an Aontais don ghníomhaíocht sheachtrach;

(d) aitheantas a thabhairt do dhéine na ndeacrachtaí a bhíonn ag daoine a chónaíonn faoi réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha maidir le rochtain a fháil ar fhaisnéis neamhchlaonta a bhaineann le toghcháin agus í a shainaithint ó bholscaireacht atá urraithe ag an réimeas, lena n-áirítear faisnéis iontaofa maidir le hiarrthóirí, roghanna vótála agus stiúradh an phróisis toghcháin, rud a chuireann bac ar a gcumas a thuiscint an bhfuil toghcháin fioriomaíoch agus an léirítear roghanna na saoránach sna torthaí;

Uirlisí agus nósanna imeachta de chuid an Aontais

(e) cur i gcoinne an scéil atá á chur chun cinn ag réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha go bhfuil sainorduithe acu óna saoránaigh mar thoradh ar fhíorthoghcháin; straitéis dhomhanda chuimsitheach AE a cheapadh, ina leith sin, chun cur i gcoinne na n-uirlisí a úsáideann na réimis sin chun toghcháin a dhlisteanú, amhail breathnóirí bréige agus grúpaí breathnóireachta scáththoghchán in ionad misean caighdeánaithe idirnáisiúnta;

(f) an nasc idir obair breathnóireachta toghcháin agus tacaíocht níos leithne AE do chearta an duine agus don daonlathas a neartú trí úsáid a bhaint as uirlisí polaitiúla agus comhair araon; straitéisí dlisteanaithe forlámhacha toghcháin a mheas mar shiomptóim luatha de threochtaí bunúsacha neamhdhaonlathacha agus freagairt dá

réir sin;

(g) iarrachtaí na gcóras uathlathach agus neamhliobrálach chun braistintí bréagacha inmheánacha a chruthú maidir le fíre a dtoghchán bréige; aird ar leith a thabhairt ar mhí-úsáidí ar theicneolaíocht na faisnéise agus na cumarsáide a bhaineann le réimis uathlathacha agus neamhliobrálacha, atá á ndéanamh acu chun tionchar diúltach a imirt ar rannpháirtíocht trí bholscaireacht agus bréagaisnéis a scaipeadh agus trí shrianta a chur chun feidhme maidir le rochtain ar fhaisnéis faoi smaointe agus iarrthóirí an fhreasúra;

(h) aitheantas a thabhairt don ról ríthábhachtach atá ag an tsochaí shibhialta maidir le toghcháin bhréagacha a tharmligean i súile na bpobal áitiúil; tacú le heagraíochtaí na sochaí sibhialta, le cosantóirí chearta an duine agus leis na meáin, lena n-áirítear trí straitéisí fothaithe acmhainneachta agus cumarsáide, agus trí shonraí a bhailiú maidir le sáruithe ar an gceart páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin; tacaíocht a thabhairt, go háirithe, do bhreathnóirí ó thoghcháin áitiúla, a gcuireann a ngníomhaíochtaí le creidiúint na ndaoine go n-urramófar a gceart chun páirt a ghlacadh i bhfíorthoghcháin;

(i) faisnéis a phríomhshruthú faoi fhíorthoghcháin agus faoi cheart na ndaoine a bheith rannpháirteach iontu, i gcomhthéacs na tacaíochta do chearta an duine agus don daonlathú sna tionscadail faoin Ionstraim um Chomharsanacht, Forbairt agus Comhar Idirnáisiúnta — an Eoraip Dhomhanda agus faoin Ionstraim um Chúnamh Réamhaontachais, lena n-áirítear tacaíocht do bhreathnóirí toghcháin mar chosantóirí chearta an duine; tacú le Campas Domhanda um Chearta an Duine chun na críche sin;

(j) úsáid a bhaint as bosca uirlisí taidhleoireachta cultúrtha agus caidrimh chultúrtha idirnáisiúnta an Aontais chun an ceart chun páirt a ghlacadh a neartú, chun cur i gcoinne insintí réimeas uathlathach agus neamhliobrálach lena ndéantar iarracht dlisteanú a dhéanamh ar thoghcháin bhréige agus chun an cultúr daonlathach i dtíortha lasmuigh den Aontas a neartú;

(k) níos mó tacaíochta a thabhairt do thionscnaimh a bhaineann le hoiliúint breathnóireachta toghchán agus forbairt eolais;

(l) féachaint an bhféadfaí buaniarratas ar bhreathnóireacht toghcháin a thabhairt isteach laistigh den chlásal daonlathach i gcomhaontuithe AE, i Scéim na bhFabhar Ginearálaithe agus i sásraí coibhéiseacha, i bhfianaise an drogall atá ar go leor tíortha faoi láthair cuirí breathnóireachta toghchán a sheoladh chuig AE; tacú le Grúpa Tacaíochta Daonlathais agus Comhordaithe Toghchán na Parlaiminte agus lena chuid oibre, go háirithe faoi chuimsiú breathnóireachta toghchán;

(m) torthaí mhisin breathnóireachta toghcháin an Aontais a chur san áireamh mar chuid riachtanach den chreat foriomlán don chaidreamh idir an tAontas agus an tír lena mbaineann;

(n) aghaidh a thabhairt ar an gceart páirt a ghlacadh i dtíortha nach bhfuil san Aontas trí idirphlé AE maidir le cearta an duine;

(o) leas a bhaint as Córas Domhanda Smachtbhannaí an Aontais i ndáil le Cearta an Duine do dhaoine atá freagrach as sáruithe tromchúiseacha ar an gceart chun páirt a ghlacadh agus ar chaighdeáin maidir le toghcháin dhaonlathacha;

(p) aitheantas a thabhairt don ról atá ag misin bhreathnóireachta toghchán AE maidir le fianaise a chur ar fáil i dtaobh an bhfuil fíorthoghcháin ann agus an uirlis sin a fheabhsú tuilleadh, lena n-áirítear trína hinfheictheacht a neartú;

Gníomhaíochtaí AE i bhfóraim idirnáisiúnta

(q) comhghuaillíocht de thíortha daonlathacha agus d'institiúidí iltaobhacha a chruthú, amhail Oifig ESCE um Institiúidí Daonlathacha agus um Chearta an Duine agus Comhairle na hEorpa, chun cur i gcoinne dlisteanú toghchán bréige ar bhealach níos éifeachtaí i bhfóraim idirnáisiúnta, go háirithe na Náisiúin Aontaithe;

(r) an smaoineamh maidir le treoirlínte a fhorbairt maidir leis an gceart chun páirt a ghlacadh i dtoghcháin i gComhairle na Náisiún Aontaithe um Chearta an Duine a chur chun cinn, le rannpháirtíocht níos mó ó eagraíochtaí áitiúla na sochaí sibhialta; measúnú a dhéanamh ar a indéanta atá sé Barúil Ghinearálta Uimh. 25 d'Airteagal 25 den Chúnant Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla a fhorbairt agus a chórasú tuilleadh chun fianaise a thabhairt ar an nasc idir an ceart chun páirt a ghlacadh agus cearta an duine agus an daonlathas chun dul i ngleic le dúshláin nua, lena n-áirítear bréagaisnéis ar líne agus teacht chun cinn an údarásaíochais;

(s) ag cáineadh go mbaintear an bonn de chaighdeáin atá forbartha go hidirnáisiúnta mar chuid d'iarrachtaí dlisteanaithe toghcháin; aird ar leith a thabhairt ar na scéalta lena gcuirtear luachanna malartacha chun cinn mar fhoinse dlisteanachta do thoghcháin nach fíorthoghcháin iad, amhail forlámhas normatach na reachtaíochta náisiúnta thar chaighdeáin forbartha idirnáisiúnta, luachanna reiligiúnacha agus traidisiúnta, tréithe cultúrtha nó cláir oibre ina dtugtar tosaíocht don fhorbairt;

(t) na hiarrachtaí a stiúradh chun go mbeidh Dearbhú Prionsabal na Náisiún Aontaithe maidir le Breathnóireacht Idirnáisiúnta Toghchán níos infheicthe agus obair na n-eagraíochtaí sin a shínigh é agus atá gníomhach i mbreathnóireacht toghcháin; machnamh a dhéanamh ar a iarraidh go ndéanfaí nuashonrú ar liosta na sínitheoirí le Dearbhú na bPrionsabal maidir le Breathnóireacht Idirnáisiúnta Toghchán, d'fhonn a chreidiúnacht a threisiú agus bealach soiléir a bhunú chun idirdhealú a dhéanamh idir fíorghrúpaí breathnóireachta agus breathnóirí bréige; féachaint ar bhealaí chun an bonn a bhaint de dhlisteanacht scátheagraíochtaí agus breathnóirí bréige;

(u) sainaithint shainráite breathnóirí toghcháin neamhpháirtíocha idirnáisiúnta agus náisiúnta a chur chun cinn mar chosantóirí chearta an duine laistigh de na fóraim iltaobhacha ábhartha agus mar chuid de theagmháil AE le heagraíochtaí idirnáisiúnta eile agus á áitiú go mbeidh na cosaintí is gá ann do bhreathnóirí toghcháin neamhpháirtíocha, ionas gur féidir leo a ndualgais a chomhlíonadh go neamhspleách agus go sábháilte;

2. á threorú dá hUachtarán an moladh seo a chur ar aghaidh chuig an gComhairle agus chuig Leas-Uachtarán an Choimisiúin / Ard-Ionadaí an Aontais do Ghnóthaí Eachtracha agus don Bheartas Slándála.